

POWIAT
CZARNKOWSKO-
TRZCIANECKI

tu odpoczniesz.pl

Kraina osobliwości

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2007-2013

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.

Zadanie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach osi 4 – LEADER

Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013

Publikacja opracowana przez: Powiat Czarnkowsko-Trzcianecki

Instytucja Zarządzająca PROW na lata 2007–2013 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Szukasz spokoju i pełnej refleksji relaksu?

Pośród wzniesień, wąwozów, jarów i dolin powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego wiatr unosi tajemnicę przeszłości udokumentowaną w każdym kościółku wiejskim, dworze czy pałacu. Wystarczy przekroczyć ich progi, zapomnieć na chwilę o codziennych sprawach. Tu każde miejsce posiada swoje dzieje, tradycję, dzięki którym jest inne i wyjątkowe.

Wydawnictwo, które przekazujemy do Twojej dyspozycji, zawiera najważniejsze informacje dotyczące interesujących miejsc oraz zabytków naszego regionu. Zapraszam do poznania bogatej spuścizny historycznej niezwyklej krainy – my zadbamy o to, byś w pełni poczuł klimat naszej ziemi, zakochał się w niej bez pamięci!

STAROSTA
CZARNKOWSKO-TRZCIANECKI

Zamek w Goraju

str. 4

Myśl techniczna
Doliny Noteci
i osadnictwo

str. 6

Zabytki regionu

str. 12

Ciekawe miejsca,
obiekty oraz
pomniki

str. 13

W pigułce:
przydatne adresy

Myśl techniczna Doliny Noteci i osadnictwo

Osady olęderskie

Rozwój polskiej wsi w regionie nadnotecim przez stulecia związany był ze specyficznymi formami osadnictwa. Nie inaczej działo się w epoce nowożytnej, kiedy to na terytorium naszego kraju pojawiły się osady typu olęderskiego. Jedną z najważniejszych osób, która przyczyniła się do sprowadzenia Olędrow na tereny obecnego powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego, była Zofia z Herburtów Czarnkowska (żona Jana Czarnkowskiego). Osadnicy przeobrażali niedostępne obszary pradolin Noteci w łąki i grunty orne. Ślady ich działalności widoczne są do dziś w nazewnictwie, ale i typowym układzie przestrzennym wiosek charakteryzujących się ułożeniem wzdłuż rzeki, luźnym rozrzuconiem zabudowy oraz podziałem gruntów na tzw. rzędówki bagienne. Najlepiej zachowany relikw XVIII-wiecznego budownictwa olęderskiego obrębu Puszczy Noteckiej odnaleźć można w Gębiczynie.

Czarnkowski most

Czasy dwudziestolecia międzywojennego to podział i rozdarcie terytorialne. Notec stała się rzeką graniczną, a na dawnym moście czarnkowskim utworzono wówczas posterunek graniczny. Dzisiejszy pierwotnie znajdował się w Bydgoszczy. Był elementem położonego na Wiśle tzw. mostu fordońskiego, który w 1945 r. został wysadzony w powietrze przez wycofujące się wojska niemieckie. Ocalałe fragmenty rozebrano, a trzynaście zdemontowanych przęsła zalewowych o konstrukcji kratownicowej wykorzystano do budowy mniejszych przepraw.

Śluza w Krzyżu Wlkp.

Folsztyn jest jedną z wsi o olęderskich korzeniach

System śluz

Również inne obiekty rozmieszczone wzdłuż Noteci są interesujące. Na terenie całego powiatu możemy znaleźć systemy śluz położone niedaleko miejscowości: Nowe, Walkowice, Romanowo, Lipica, Pianówka, Mikołajewo, Rosko, Wrzeszczyna, Wieliń, Drawsko oraz Krzyż Wlkp. Wiele elementów stopni wodnych pochodzi z przełomu XIX i XX w. Prócz urządzeń hydrotechnicznych przy większości z nich zachowały się również urządzenia gospodarcze, domy śluzowych wybudowane w tym samym okresie. Ponadto, w niektórych przypadkach istnieją pozostałości trudnej historii Ziemi Nadnoteckiej, jak chociażby budynki międzywojennej straży granicznej (przy stopniach wodnych w Pianówce i Lipicy).

Śluza w Lipicy

Zabytki regionu

Architektura sakralna i zespoły pałacowo-parkowe

Skromność, prostota i kanoniczna wzorowość czy okazałość i bogactwo formy? Jeśli chcesz doświadczyć i jednego, i drugiego, zachęcamy do zapoznania się z bogactwem architektury regionu.

W Lubaszu przekrocz progi Sanktuarium Narodzenia NMP – Królowej Rodzin, miejsca licznych pielgrzymek z całego kraju. Późnobarokowa, jednonawowa świątynia z dwiema wieżami w fasadzie zachodniej przyciąga rokokowym wyposażeniem wnętrza oraz bogatą dekoracją stiukową. W of-

Lubaska dzwonnica

Sanktuarium maryjne w Lubaszu

Deptak przy kościele w Czarnkowie.

Wieża czarnkowskiej świątyni

tarzu głównym znajduje się cudowny obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem z ok. 1600 r. Do zespołu świątynnego należy również neogotycka dzwonnica w formie czworobocznej wieży wzniesiona w 1856 r.

W Czarnkowie po lewej stronie Ratusza ujrzyć kolejną perłę architektury – dawniej kolegiacki – dziś parafialny kościół pw. św. Marii Magdaleny. Jest on najcenniejszym zabytkiem miasta. Obecna bryła pochodzi z lat 1580–1586. Wewnątrz szczególną uwagę przykuwa barokowy ołtarz główny ze wspaniałymi rzeźbami i obrazami, rokokowa ambona, chrzcielnica z XVIII w., ołtarze boczne, a w nich przykłady malarstwa cechowego z połowy XVII stulecia. Bardzo cennym zabytkiem jest sarkofag Adama Sędziwoja Czarnkowskiego.

Warto odwiedzić wpisany do rejestru zabytków wczesnobarokowy kościół pw. NMP i św. Michała Archanioła w Wieleniu. Jego polichromowane wnętrze utrzymane jest w stylu regencji z 1615 r., ołtarz główny pochodzi z 1637 r., natomiast powstanie rzeźbionej ambony datuje się na 1640 r.

Kolejna, wzniesiona w latach 1773–1780 świątynia pw. św. Michała Archanioła w Połajewie czaruje wczesnobarokowymi rzeźbami św. Barbary, św. Katarzyny oraz niewielkim, lecz dużej wartości tryptykiem renesansowym z 1572 r. pt. „Pokłon pasterzy” pędzla Mateusza Kossiora z Poznania. W jej bezpośrednim sąsiedztwie usytuowane są dwie kaplice z 1907 r., które wpisano do rejestru zabytków. Będących w okolicy namawiamy do przekroczenia progów kościoła pw. św. Andrzeja w Boruszynie z 1822 r.

Poznając Trzciankę, proponujemy udać się do bazylikowego kościoła pw. św. Jana Chrzciciela z lat 1914–1915, który zachwyca ołtarzem głównym z umiejscowionym w środkowym polu neobarokowym obrazem (I połowa XVIII w.) przedstawiającym patrona świątyni.

W Drawsku zapraszamy do kościoła pw. Serca Pana Jezusa z 1901 r., przy którym znajduje się zabytkowa drewniana dzwonnica.

Kościół w Połajewie

Kościół w Drawsku

Kościół w Trzciance

Prezentujemy także sześć niezwykłych **drewnianych świątyń**, z których każda kryje w sobie wiele osobliwości.

Pierwsza z nich to kościół pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela w Nowych Dworach wzniesiony w 1792 r. pod kierunkiem cieśli Johanna Schönecka z Górnicy, o konstrukcji zrębowej. Wewnątrz mieści się barokowy ołtarz główny z początku XVIII w. ze sceną Ukrzyżowania na tle miasta, sceną Ostatniej Wieczerzy w predelli, a także trzema malowidłami na szkle z 1615 r. Warto zwrócić uwagę także na znajdującą się przy nim drewnianą dzwonicę z 1826 r.

Świątynię pw. Matki Bożej Różańcowej w Dzierżaninie Wielkim wybudowano ok. 1595 r. z fundacji Piotra Czarnkowskiego. Jest to kościół o konstrukcji szkieletowej

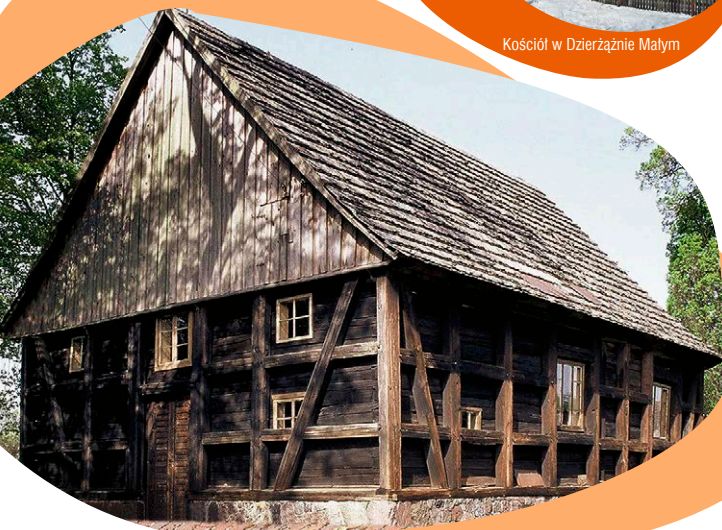
Kościół w Dzierżaninie Wielkim

Kościół w Chelście

Kościół w Dzierżaninie Małym

Kościół w Herburcovie

z polami wypełnionymi cegłą i otynkowanymi. Posiada murowaną zakrystię, niewielką kruchtę, a także niesymetrycznie ustawioną wieżę konstrukcji słupowej (z dzwonem z 1608 r.), dach pokryty dachówkami, zaś helm wieży gontem. Wewnątrz znajduje się ołtarz zmontowany współcześnie z wykorzystaniem starszych elementów, m.in. wczesnobarokowych uszaków. Ambona pochodzi z I poł. XVII w., prospekt organowy i instrument z II poł. XIX w.

Klimatyczny jest także kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dzierżążnie Małym ufundowany na początku XVII w. przez Stanisława Górkę, z pochodzącą z tego okresu wieżą i dobudowaną w 1867 r. szachulcową absydą.

Kościół pw. Matki Boskiej Siewnej w Herbutowie to kolejne dzieło znanego w regionie cieśli Johanna Schönecka z Górnicy pochodzące z 1782 r. Jest konstrukcją zrębowej, wzmocnionej od zewnątrz konstrukcją szkieletową (bez wypełnienia), na której spoczywa ciężar dachu krytego gontem.

W Chełście zapraszamy do kościoła pw. Matki Boskiej Królowej Polski o konstrukcji szkieletowej, wzniesionego w 1765 r., z dachem naczółkowym, stropem belkowym i ołtarzem z obrazem Matki Boskiej Rokitańskiej.

Historia świątyni pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Hucie Szklanej zaczyna się w 1774 r. Posiada ona konstrukcję szkieletową na planie prostokąta, z dostawioną od północnego zachodu przybudówką mieszczącą m.in. zakrystię. Jej dach kryty jest dachówkami.

Kościół w Hucie Szklanej

Kościół w Nowych Dworach

Zamek w Goraju

Masztalernia w Goraju

Dwór Dębogóra

Przy dworku w Potrzebowicach

W kategorii zabytków, które stanowią **zespoły pałacowo-parkowe**, na szczególne uznanie zasługuje Goraj-Zamek. Główną atrakcją architektoniczną tego miejsca jest neorenesansowy pałac wybudowany w latach 1910–1912. Obiekt wzniesiony dla księcia Wilhelma Bolko von Hochberg wzorowany był na późnorenesansowym zamku Varenholz w Westfalii. Miał on stać się siedzibą bocznej linii pszczyńskiego rodu Hochbergów, jednakże wybuch II wojny światowej pokrzyżował owe plany. Główna budowla składa się z trzech potężnych baszt i licznych elementów dekoracyjnych charakterystycznych dla epoki renesansu. Oprócz samego zamku zachowały się budynki gospodarcze, takie jak: masztalernia, garaże i dom ogrodnika. Obecnie w pałacu mieści się Zespół Szkół Leśnych. Urokliwy park leśny wokół przyciąga uwagę ze względu na rzadkie gatunki drzew oraz liczne pomniki przyrody.

Budowę pałacu Sapiechów w Wieleniu rozpoczął Piotr Sapieha w 1749 r. Na zespół składają się: murowany budynek bramny, oficyna, wozownia, kaplica-mauzoleum, oranżeria i dom ogrodnika. Obiekt będący własnością prywatną nie jest dostępny dla zwiedzających.

W Potrzebowicach znajduje się ciekawy myśliwski dworek z XVIII w. z okazałym parkiem.

Niedaleko Wielenia trzeba zatrzymać się też w położonym na obrzeżach Puszczy Noteckiej neoklasykistycznym zespole

dworskim w Dębogórze (www.debogora.pl) z przełomu XVIII i XIX w. Obiekt ten otoczony przepięknym parkiem jest jednym z najstarszych przykładów architektury rezydencjonalnej pogranicza wielkopolsko-pomorskiego.

Warte uwagi są również zespoły pałacowe w Lubasz, Sławnie i Bzowie wybudowane w stylu renesansowych rezydencji popularnych wśród ówczesnego wielkopolskiego ziemiaństwa. Na północy powiatu zregenerujesz siły w XIX-wiecznym dworku w Smolarni (www.smolarnia.com.pl) położonym nad jeziorem nieopodal rzeki Bukówki.

Pałac w Lubasz

Przypałacowy park w Lubasz

Dworek w Smolarni

Browar w Czarnkowie

Ciekawe miejsca, obiekty oraz pomniki

Browar w Czarnkowie

Z XIX-wieczną historią Czarnkowa wiąże się powstanie jednego z najbardziej znanych zakładów w rejonie. Tutejszy browar zaistniał już w początkach XIX w. na miejscu starego zamku Czarnkowskich-Nałęczów. Obecne budynki firmy pochodzą z 1871 r. Produkowane tutaj piwo było wielokrotnie nagradzane. W roku 2006 *Piwo Noteckie* zostało wpisane na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi – głównie ze względu na to, iż czarnkowski trunek tworzony jest wyłącznie tradycyjnymi metodami produkcji, przy wykorzystaniu naturalnych surowców oraz klasycznych urządzeń piwowarskich. Jednymi z nich są niezwykle rzadko spotykane otwarte kadzie fermentacyjne.

Wiatrak koźlak w Dębem

Wiatrak koźlak w Dębem

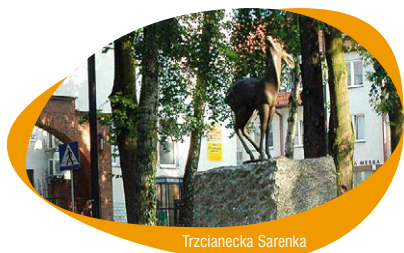
Osoby zainteresowane dziejami techniki powinny zatrzymać się we wsi Dębem. Znajduje się tutaj umiejscowiony na najwyższym wzniesieniu w powiecie wiatrak koźlak pochodzący z połowy XIX w. Jest on cennym przykładem wiejskiego budownictwa technicznego.

Pomnik Janka z Czarnkowa

Toczącemu się na czarnkowskim deptaku życiu kulturalnemu niejako przygląda się Janko z Czarnkowa herbu Nałęcz, urodzony w mieście w roku 1320 – archidiakon gnieźnieński, podkanclerzy króla Kazimierza Wielkiego, który w swojej kronice opisał wydarzenia z historii Polski lat 1370–1384. Rzeźba przedstawiająca jego postać stoi na placu Wolności.

Pomnik Janka z Czarnkowa

Trzcianecka Sarenka

Trzcianecka Sarenka

W samym sercu Trzcianki znajduje się niewielki, ale bardzo urokliwy pomnik. Przedstawia malutką sarenkę, która stanowi współczesny symbol miasta. Zwierzęca ona fontannę znajdującą się na placu Pocztowym. Pojawiła się tam dopiero w 1945 r., po zajęciu miasta przez wojska Armii Czerwonej (znakiem tamtych wydarzeń jest pobliskie Mauzoleum Żołnierzy Radzieckich). Dzisiejszy pomnik jest kopią – oryginał powstały prawdopodobnie w latach 20. XX w., w jednej z berlińskich odlewni mieści się obecnie w Muzeum Ziemi Nadnoteckiej im. W. Stachowiaka.

Ścieżka historyczno-przyrodnicza „Zacisze” im. Hansa Paasche

W lasach Puszczy Drawskiej, na skraju otuliny Drawieńskiego Parku Narodowego znajdują się pozostałości osady Stare Zacisze. Po niegdyś stojącym tam pałacu pozostał już tylko fragment ogrodzeniowego murku i „schody do nieba”. Historię tego niezwykłego miejsca i człowieka opowiada ścieżka historyczno-przyrodnicza „Zacisze” im. Hansa Paasche, na którą serdecznie zapraszamy!

Ścieżka „Zacisze” im. Hansa Paasche

W pigułce: przydatne adresy

Muzea:

Muzeum Ziemi Czarnkowskiej
ul. Wroniecka 32, Czarnków
tel. 67 255 59 81
Godziny otwarcia dla zwiedzających
Wtorek – piątek: 10.00–16.00
Sobota: 11.00–16.00

Muzeum Ziemi Nadnoteckiej
im. W. Stachowiaka
ul. Żeromskiego 7, Trzcianka
tel. 67 216 24 46
Godziny otwarcia dla zwiedzających
Wtorek – piątek: 10.00–16.00
Sobota: 11.00–16.00

Infokioski:

Miejska Biblioteka Publiczna
w Czarnkowie
(kiosk wewnętrzny)
pl. Wolności 5, Czarnków
tel. 67 255 27 73

Urząd Miejski Trzcianki
(kiosk wewnętrzny)
ul. Sikorskiego 7, Trzcianka
tel. 67 352 73 04

Urząd Miejski Wielenia
(kiosk zewnętrzny)
ul. Kościuszki 34, Wielień
tel. 67 256 11 70

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury
(kiosk wewnętrzny)
ul. Wojska Polskiego 11, Krzyż Wilkp.
tel. 67 256 41 39

Kompleks Turystyczny „Drawa”
(kiosk wewnętrzny)
Przesieki 23
tel. 502 335 624

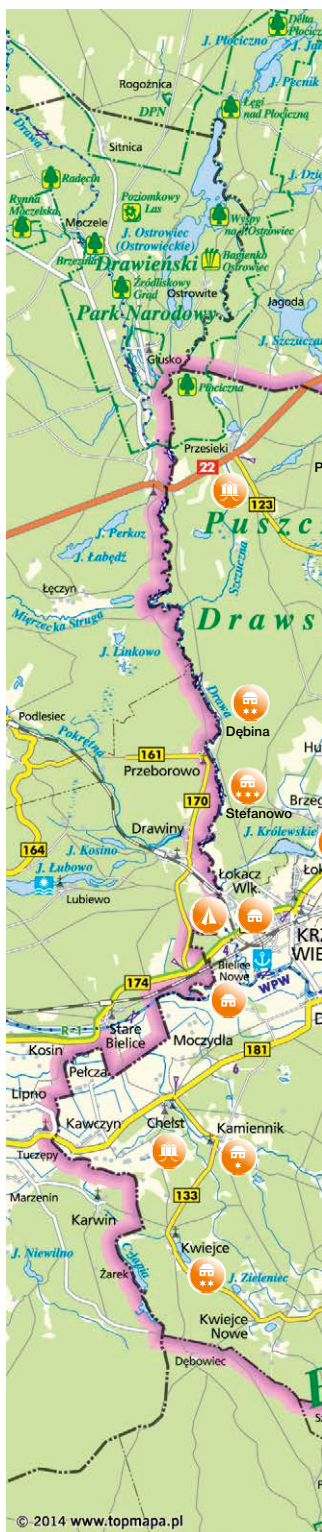
Legenda

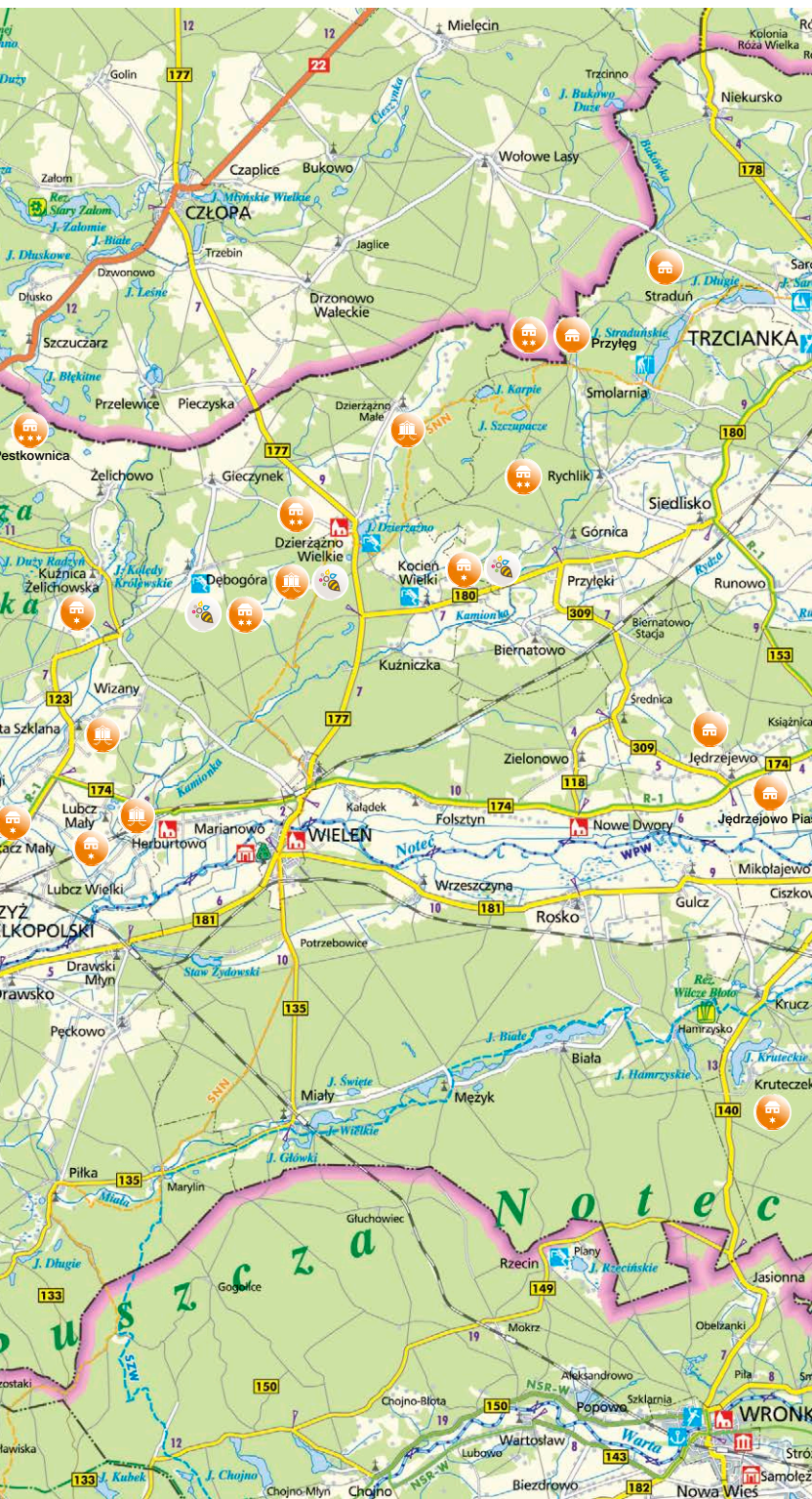
	Droga krajowa		Poczta, stacja benzynowa
	Drogi wojewódzkie		Hotel, schronisko
			Agroturystyka, baza noclegowa
			Kemping, pole namiotowe
	Obwodnica w budowie		Ośrodek wypoczynkowy, punkt gastronomiczny
	Drogi powiatowe		Parking, park leśny
			Ścieżka dydaktyczna
	Drogi lokalne		Ośrodek jeździecki
	Drogi gruntowe, ścieżki		Kąpielsko, wody do wędłowania
	Odległość w kilometrach		Klub żeglarski, stacja
	Kolej ze stacją i przystankiem		Przystań żeglarska, prom
	Granica województwa/powiatu		Informacja turystyczna, tablica inf.
	Granica gminy/miasta		Zamek, ruiny
	Granica parku narodowego/otuliny		Kościół zabytkowy, muzeum
	Poziomnice, punkt wysokościowy		Pałac, dwór, ratusz
	Kościół, kaplica, krzyż		Wiatrak, młyn wodny
			Mogiła, grodzisko
	Pomnik, leśniczówka		Budynek zabytkowy, punkt widokowy
	Stacja meteorologiczna, lotnisko		Szlaki piesze
	Przystanek PKS, wieża obserwacyjna		Znakowane trasy rowerowe
	Maszt RTV, oczyszczalnia ścieków		Szlak kajakowy, szlak konny
			Ścieżki dydaktyczne
	Śluz, max głębokość jeziora		Szlak nordic walking
	Rezerваты przyrody, park zabytkowy		Szlaki turystyczne z wyznaczonym śladem GPS – do pobrania ze strony: www.szlak-notecki.pl
	Pomniki przyrody		
	Policja, straż pożarna, szpital		
	Pogotowie ratunkowe, ośrodek zdrowia		

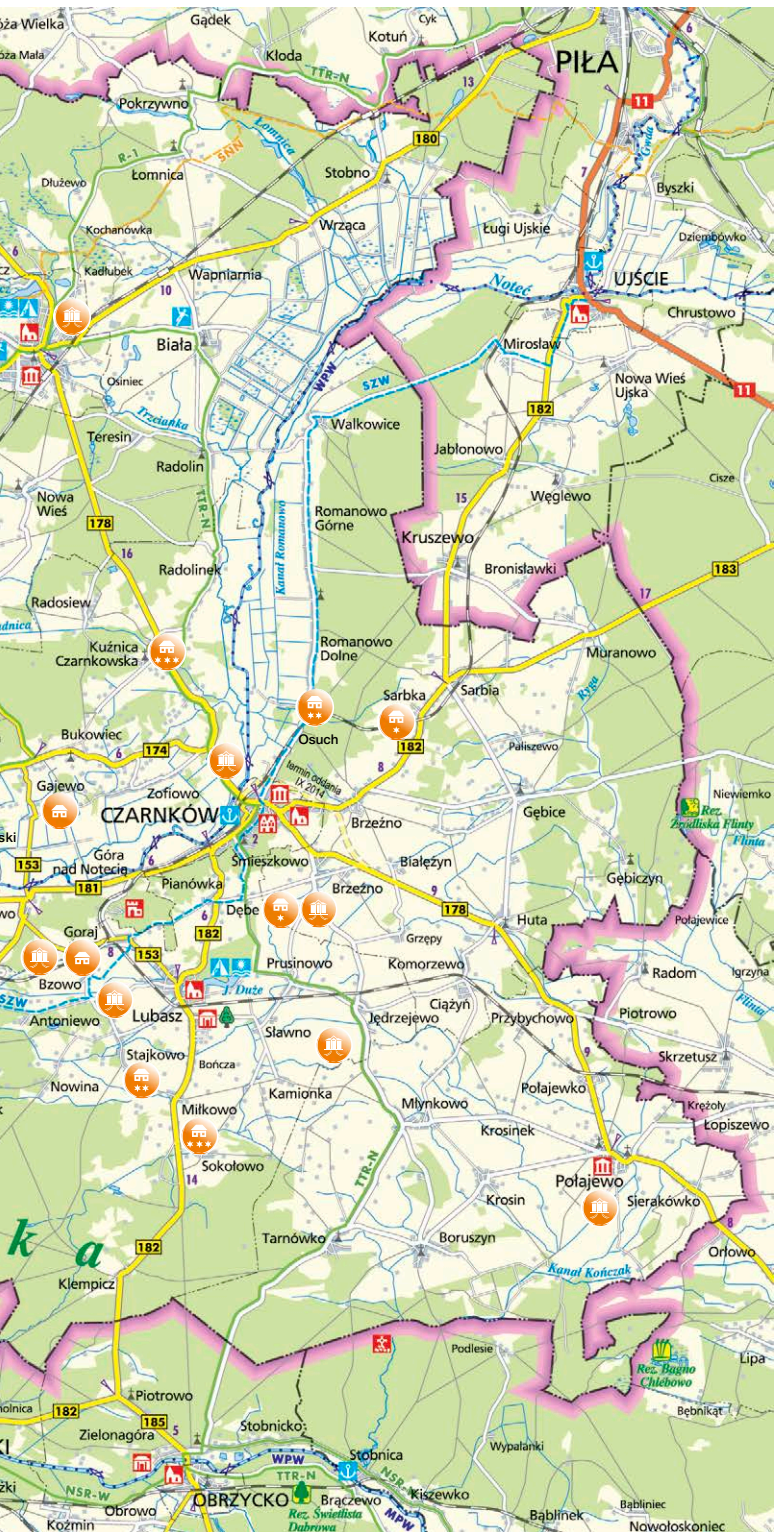
Miejsca noclegowe skategoryzowane przez PFTW „Gospodarstwa Gościnne”

Miejsca atrakcyjne turystycznie

POWIAT
**CZARNKOWSKO
-TRZCIANECKI**

Redakcja wydawnictwa:
Radosław Jaremba, Agata Michalska
Starostwo Powiatowe w Czarnkowie

Zdjęcia:
Jacek Wojcieszynski, Przemysław Nowakowski oraz zasoby archiwalne:
Starostwa Powiatowego w Czarnkowie i Czarnkowsko -Trzcianieckiej LGD

Opracowanie graficzne:
Agnieszka Sanowska-Piwko
Eureka Plus Agencja Reklamy

Wydawca, na zlecenie Powiatu Czarnkowsko-Trzcianieckiego:
Eureka Plus Agencja Reklamy
ul. 3 Maja 11, 35-030 Rzeszów

Korekta:
Bernadeta Lekacz

© Copyright by Starostwo Powiatowe w Czarnkowie, 2014

ISBN 978-83-64233-84-5 (5)

Egzemplarz bezpłatny

Starostwo Powiatowe w Czarnkowie
Wydział Promocji, Ochrony Zdrowia i Spraw Społecznych
ul. Rybaki 3, 64-700 Czarnków, tel. 67 253 01 60, fax 67 253 01 61
promocja-abb@pct.bipst.pl
www.czarnkowsko-trzcianiecki.pl
www.tuodpoczniesz.pl

tuodpoczniesz.pl

